

Demokratituristene

En metoderapport om artikkelserien om Norsk Senter for Demokratistøtte. Publisert i Dagens Næringsliv våren 2009

m|34

35|m

[Dokumentar]

Ut og redde verden

Partiene på Stortinget ga seg selv 47 millioner kroner for å skape nye demokratier. Det omfattet turisme, vold, luftfagrapporter og økonomisksur.

Wenche Haug og Benediktine, Oslo, 2009

Uten å vite det ble det lagt opp til at Norge skulle støtte opp til demokratier i Afrika. Det var i 2001 at den norske regjeringen bestemte seg for å støtte opp til demokratier i Afrika. Det var i 2001 at den norske regjeringen bestemte seg for å støtte opp til demokratier i Afrika. Det var i 2001 at den norske regjeringen bestemte seg for å støtte opp til demokratier i Afrika.

Det var i 2001 at den norske regjeringen bestemte seg for å støtte opp til demokratier i Afrika. Det var i 2001 at den norske regjeringen bestemte seg for å støtte opp til demokratier i Afrika. Det var i 2001 at den norske regjeringen bestemte seg for å støtte opp til demokratier i Afrika.

Systemet var perfekt. Politikerne snurret globusen og satte fingeren et sted i verden de vil dra. Resten var heller ikke så vanskelig. Godkjenning av søknad og etterkontroll sto de for selv. Tusenlappene løp fort. På seks år var 47 millioner kroner brukt. Pengene ble hentet rett fra statskassen.

demokrati

(av gr. *demos*, folk, og *kratein*, folkestyre)

Navn på journalistene:

Kristin Skard og Trond Sundnes

Tittel på arbeidet, prosjektet:

Demokratituristene

Fullstendig liste over samlet publisering med tittel, dato og medium.

Ut og redde verden	Dato: 07-03-2009.
Arrogant og tragisk	Dato: 09-03-2009
Solheim legger seg flat	Dato: 09-03-2009
Administrerte bort demokratipenger	Dato: 10-03-2009
Delegerte bort hele ansvaret	Dato: 11-03-2009
Kaller partisekretærene inn på teppet	Dato: 12-03-2009
Legger ned prestisjeprosjekt	Dato: 17-03-2009
Vil stoppe demokratiprojekt	Dato: 11-06-2009
På flyttefot til UD	Dato: 12-06-2009
Her triller de ut hele demokratisenteret	Dato: 12-06-2009
Tar selvkritikk etter flopp	Dato: 15-06-2009

Redaksjon og redaksjonsadresse, samt tlf.nr.

Dagens Næringsliv
Christian Kroghs gate 16
Politisk avdeling/Featureredaksjonen
Telefon: 22 00 10 00

Journalistens (eller kontaktpersons) adresse og telefonnummer.

Trond Sundnes
Mob: 91600214
Epost: trond.sundnes@dn.no

Kristian Skard
Mob: 93256235
Epost: kristian.skard@dn.no

1. Når og hvordan arbeidet kom i gang

- Har du hørt om Norsk Senter for demokratistøtte?

Tipset vi fikk var egentlig ikke noe tips. Setning dukket opp i en samtale over en pils i september 2008. Navnet Norsk Senter for Demokratistøtte NDS (heretter kalt NDS eller demokratisenteret) hadde vi aldri hørt om. Og det var egentlig litt rart siden senteret visstnok hadde eksistert i flere år og var et felles politisk prosjekt drevet av alle partiene på Stortinget.

Senteret sendte politikere ut i verden for å drive demokratiopplæring, sa vedkommende. Et raskt søk i A-tekst viste at vi neppe var alene om å ha hørt om senteret..

En helsides kronikk i Dagbladet, 13. september 2003, med bilde av alle daværende partiledere på Stortinget så ut til å være starten. Og det hørtes da flott ut:

”Sammen for folkestyret”.

” I VALGKAMPEN er det lett å glemme at vi alle er enige om de grunnleggende verdiene i vårt samfunn - demokratiet. Alle de norske partiene har lang erfaring og høy kunnskap om det demokratiske systemet. Denne kunnskapen er med på å bidra til at det norske folkestyret står sterkt. Vi ønsker å dele dette med andre politiske partier i land med nye og sårbare demokratier. Derfor har vi valgt å gå sammen om Norsk Senter for Demokratistøtte.

Kronikken var undertegnet av Jens Stoltenberg, Kristin Halvorsen, Åslaug Haga, Valgerd Svarstad Haugland, Lars Sponheim, Erna Solberg og Carl I. Hagen.

Etter denne artikkelen har det vært magert med omtale av politikernes prestisjeprosjekt. Senteret var bare omtalt 14 ganger på 5 år. Eneste medieomtale av organisasjonens virksomhet knyttet seg til to episoder i Israel, en i 2003 og en i 2005.

Det ene en hendelse der en representant fra demokratisenteret ikke fikk innreise i Israel, og en episode der representanter fra SVs ungdomsorganisasjon SU, hadde ”tagget” på muren mellom Israel og Palestina – finansiert av demokratisenteret.

1.1 Slo hardt tilbake

I august 2008, altså bare noen uker før vi fikk vårt tips, hadde Dagsavisen hatt en artikkel om bistandsmidler som ble kanalisert gjennom norske politiske partier. I artikkelen var budsjettbevilgningene til Norsk Senter for Demokratistøtte trukket frem som en av flere måter partiene sikret seg gode reisebudsjett. Partiene rykket imidlertid raskt ut i forsvar

”De 8,5 millioner kronene som NDS fordeler til partiene går til konkrete demokratiprosjekter i sør, slik bistandsmidler til Røde Kors og andre organisasjoner gjør”

Kathrine Raadim, internasjonal rådgiver i Ap. ”

”Vi i NDS trener politikere i nye eller svake demokratier. Målet er å få byttet ut macheter og kalasjnikovover med løpesedler. Og dette er trening som blir gjort i de enkelte landene”

Christian Angell, internasjonal sjef i Høyre

”Det er gjennomdokumentert at disse pengene går til informasjon og diskusjon om utviklingsarbeid. Vi har ikke akkurat for mye nord-sør-debatt i Norge”

Erlend Fuglum, Senterpartiets studieforbund

1.2 En bortgjemt rapport

Disse beskrivelsene av eget arbeid var nok til å pirre nysgjerrigheten. Dersom det var så vellykket var det jo rart at det ikke hadde fått mer omtale?

Dessuten overrasket det oss at flere sentrale politikere hadde svært liten kjennskap til demokratisenteret da vi luftet problemstillingen i det politiske miljøet.

Hjemmesiden til Demokratisenteret var relativt utdatert. Det lå lite informasjon – og lite nyheter. Det siste som var lagt ut var en pressemelding i mars 2008. Den oppsummerte en uavhengig evaluering av to av NDSs demokratiprojekter i Palestina – rettet mot kvinner. Evalueringen slik den var presentert underbygget definitivt politikernes omtale av sitt eget arbeid i Dagsavisen:

”Evalueringen konkluderer med at kvinner har stor nytte av prosjektene på et personlig nivå. De har mer selvtillit, har fått nye kunnskap og føler seg styrket.”

I bunnen av denne flotte pressemeldingen, som vi senere skulle finne ut ikke var omtalt i et eneste medium, lå det et lite symbol – en link til selve rapporten.

Vi gjorde store øyne da vi begynte å lese. Den ene setningen som var trukket ut til pressemeldingen var stort sett det eneste positive som var å finne i rapporten. Resten av rapporten var en svært kritisk gjennomgåelse av politikernes demokratiarbeid. Rapporten fortalte om prosjekter som var uten styring, om mangel på dokumentasjon for de angivelig fantastiske resultatene og manglede økonomikontroll.

2. Den sentrale problemstillingen

Vi sto overfor følgende problemstillinger:

** Dersom demokratisenteret valgte å fordekke sannheten rundt evalueringsrapporten for ett av prosjektene – hva var da egentlig sannheten om resten av demokratisenterets arbeid?

** Vi var klar over at partiene på Stortinget var opptatt av at andre bistandsorganer skal drives effektivt og føre til gode resultater i giverlandene. Hvordan var kvaliteten på bistandsprosjekter som politikerne selv drev?

** Allerede i startfasen gikk våre tanker raskt til en klassisk liv/lære-problemstilling og til Stortingets pensjonssystem der politikerne hadde sørget for å lage ordninger for seg selv som andre bare kan drømme om.

Hypotesene våre ble:

”Politikerne har etablert en bistandsorganisasjon for seg selv som mangler de kontrolltiltak politikerne har satt i verk overfor vanlige bistandsorganisasjoner.”

”Politikerne bevilger penger til sitt eget senter, og reiser verden rundt på demokratiturer uten målbare resultater”

3. Genuint nytt i saken

Bukken og havresekken

- Norske partier har fra 2003 til 2009 bevilget seg selv 47 millioner kroner over statsbudsjettet.
- Norsk senter for Demokratistøtte hadde blitt etablert for å drive tverrpolitisk demokratibistand. Men bistanden som faktisk ble gitt var parti-til-parti-støtte. De norske partiene støttet sine søsterpartier – de greide ikke å samarbeide.
- De samme personene som skrev søknader satt senere å behandle søknadene. Deretter reiste de samme personene på tur før de evaluerte sine egne prosjekter.

Prosjektene

De fleste prosjektrapporter beskrev ”turene som vellykket”. Da vi ettergikk rapportene viste det seg at

- ** Mange av turene var ren turisme
- ** Norske politikere ga inntrykk av å ha ”lært veldig mye” – uten at det fremkom hva de som faktisk skulle motta demokratibistanden hadde lært.
- ** Flere av prosjektene hadde hatt et ublidt møte med andre kulturer.
- ** Oppsiktsvekkende nye historier der norsk demokratistøtte ender med vold og trusler
- ** Flere av prosjektrapportene bygde på manglene dokumentasjon.

Bruken av penger

- ** Om lag halvparten av midlene er gått til administrasjonskostnader for drift av demokratisenteret. Store deler av administrasjonskostnadene gikk rett inn i partikassen til de ulike partiene.
- ** Representanter fra norske partiers søsterpartier i utvikingsland deltar på partilandsmøter i Norge, finansiert av demokratisenteret. En ordning i strid med eget regelverk.
- ** Politikerne har gitt norske bistandsorganisasjoner krav om å ikke ta mer enn 8 prosent i administrasjonsutgifter. Demokratisenteret fattet styrevedtak om at partiene kunne ta 15 prosent.

Mangel på kontroll

Tre eksperter som ble utnevnt til styret for senteret i 2003 valgte snart å trekke seg i protest. Deretter holdt partiene hjemme-alone-fest i tre år. Etter at ekspertene forsvant ut kvittet partiene seg også med Utenriksdepartementet om overordnet kontrollorgan. I stedet for UD skulle ”Rådet” ha en overordnet kontroll. Rådet besto av partisekretærene i partiene. De delegerte imidlertid ansvaret til styremedlemmene.

Ville ikke høre

- ** Advarsler til UD-ledelsen fra både UDs utestasjoner og fra bistandseksperter vedrørende virksomheten til demokratisenteret ble oversett. Embetsverkets advarsler endte med kritikk av embetsverket..
- ** Skriftlige advarsler fra eksterne eksperter på bistandsarbeid ble oversett av politisk ledelse i Utenriksdepartementet.

Utfallet:

- Umiddelbar avvikling og nedleggelse av Norsk Senter for Demokratistøtte to dager etter publisering av første artikkel.
- Full granskning av partienes pengebruk av eksterne granskere.

4. Organiseringen av arbeidet

Vi begynte på arbeidet med saken i september 2008. Arbeidet ble intensivert i slutten av januar 2009. (Se spesielle erfaringer.)

5. Beskrivelse av metodebruk

5.1 Innledende research

Senteret var i en tidlig fase organisert under Utenriksdepartementet. Vi gjorde et søk i elektronisk postjournal og fant en rekke dokumenter. Dokumentene viste seg å være korrespondanse mellom UD og senteret, prosjektrapporter og noen styreferater.

Vi gjorde raskt noen funn som sendte oss videre.

- Rapportene politikerne skrev etter sine prosjektreiser virket å være malstyrt. De samme setningene gikk igjen i mange rapporter.
- Flere av rapportene ga inntrykk av å være mer reisebrev enn prosjektrapporter
- Det hadde vært betydelig uto i senteret, og de som i starten var utpekt som ekspertmedlemmer hadde forsvunnet.

Dokumentbasert undersøkelse

Til nå var arbeidet stort sett gjort på ettermiddag og kveldstid. Vi forela funnene for våre ledere og fikk klarsignal til å bruke arbeidstid på å ettergå demokratiserets arbeid. Vi besluttet å gå bredt ut og innhentet de neste ukene alle dokumenter vi kunne finne om demokratiserets i UD's postjournal. Vi tok utgangspunkt i de journalnumrene som demokratiserets dukket opp i – og bestilte hele dokumentserier.

- Rapporter fra alle reisene som var gjennomført mellom 06 og 08
- Oversikt over alle tilskudd fra 2006-2009
- Alle inngående og utgående brev i UD vedrørende demokratiserets
- Alle prosjektrengskaper og revisjonsrapporter
- Alle regnskaper og budsjetter for Demokratiserets.

Dokumentasjonen ble systematisert i permer og etter hvert i Excel.

Kartlegging av organisasjonen

Det var viktig for oss å forstå formålet med demokratiserets – og hva tanken bak senteret var. I 2005 hadde UD bedt Statskonsult om å evaluere senteret. Bakgrunnen var blant annet at det var noe misnøye med organiseringen. To av ekspertene som var utnevnt til styret hadde trukket seg. Rapporten ga et godt innblikk i bakgrunnen og den opprinnelige organiseringen. Det mest oppsiktsvekkende funnet var likevel mandatet for rapporten.

Ved opprettelsen av senteret i 2003 var det bestemt at hele senteret skulle evalueres etter to års drift for å vurdere om man skulle fortsette. Men mandatet til Statskonsulent skulle vise seg å være et helt annet.

”I vår vurdering av prosjektet legger vi til grunn at dette er en ordning som er politisk besluttet”

Kartlegging av roller og personer

Vi kartla alle enkeltpersoner som hadde vært innom styret i hele organisasjonenes levetid. Vi brukte WayBackArchive.org for å se hva som var publisert på demokratiserets hjemmeside siden oppstarten.

Vi gjorde kildesamtaler med både politikere og UD-ansatte som hadde vært involvert i etableringen og organiseringen av senteret. Vi forsto raskt i disse samtalene at det var langt mellom visjonen og resultatet. Blant politikerne i styret var det ikke så hyppige utskiftninger, men det skulle vise seg at ekspertstyremedlemmer forsvant en etter en.

Ekspertmedlemmene

UD-dokumenter viste at ved demokratiserets oppstart hadde UD invitert inn de tre ekspertstyremedlemmene. Axel Borchgrevink fra Norsk Utenrikspolitisk Institutt (Nupi), Stener Ekern ved Norsk senter for menneskerettigheter og Inge Amundsen ved Christian Michelsens Institutt. Disse skulle sikre fagligheten ved politikerne demokratiprojekter, og komme med anbefalinger over UD som til slutt tildelte penger til hver enkelt prosjekt. Etter en gjennomgang av styresammensetningen så vi at det hadde vært begrenset med utskifting av partienes representanter. Da vi gikk gjennom utviklingen av styresammensetningen så vi at disse tre forsvant – en etter en. Vi tok en ringerunde og møtte tre ganske så frustrerte avgåtte ekspertmedlemmer.

Det viste seg at alle hadde trukket seg ut. Begrunnelsen var lik, de kunne ikke forsvare arbeidet demokratisereren drev med. De forsvant en etter en, i 2004, 2005 og 2006. Vi fant også et meget krast brev der Borchgrevink begrunnet hvorfor han trakk seg ut. Han viste til flere episoder, blant annet AUFs demokratiturer til Uganda.

Inge Amundsen hadde selv tatt et oppgjør med demokratisereren under tittelen ”bukken og havresekken” i en kronikk i Dagbladet i 2007. Til tross for at han der angrep alle de politiske partiene, hadde ingen fulgt opp saken. Gjennom årsberetninger og notater i UD, fant vi ut at i 2006 bestemte politikerne at forvaltningen i UD ikke lenger skulle ha siste ord når det gjaldt tildeling av penger og kontroll av prosjektene. Fra 2006 bestemte politikerne i styret i demokratisereren alt selv.

Mål og resultat

Av statuttene til demokratisereren fremgikk det at målet var å arbeide sammen. Alt vi hadde sett av prosjektrapporter så langt, viste at partiene ikke jobbet sammen – men hver for seg. Det eneste fellesprosjektet hadde vært et rollespill i Drøbak der politikerne selv spilte malawiske politikere.

5.2 Oppsummering etter fase 1

Vi hadde på dette tidspunktet nok informasjon til å skrive en sak om uenigheten mellom bistandseksperter og politikerne. Men dette ville bli en klassisk sak om forskere som kritiserte og politikere som forsvarte. Det var for øvrig også det ledelsen i avisen mente vi burde gjøre (Se spesielle erfaringer).

Men vi ville vite mer, og vi ville til bunns i saken. Vi kjente at vi hadde tak i halen på noe langt større.

Dokumentgjennomgangen hadde gitt oss indikasjoner på at det hovedsakelig var tre områder vi burde etterprøve grundigere

Prosjektene: Hva drev egentlig politikerne med på turene sine? Og hvorfor samarbeidet de ikke når dette faktisk var målet ved senterets oppstart?

Tildelingsprosessen: Hvordan foregikk tildelingen av pengene i statsbudsjettet. Og hvordan foregikk tildelingen av penger fra senteret til politikerne og partiene?

Pengebruken: Hvordan brukte partiene pengene som de fikk til demokratarbeid? Og hvor mye penger hadde egentlig gått med?

5.3 Systematisering av informasjon om prosjektene

Vi hadde allerede laget våre egne excel-oversikter over prosjektene. Nå henvendte vi oss for første gang til Demokratisenteret og ba om innsyn der. Vi ba om innsyn i samtlige prosjektrapporter, samtlige regnskaper – ja egentlig alt som fantes av dokumentasjon på demokratisenterets arbeid. Det var et omfattende materiale – så omfattende at senteret ba oss ta med originalene og kopiere selv. Samtidig fikk vi oversendt et excel-ark fra demokratisenteret med prosjektoversikt. Dette kjørte vi nå sammen med vår eget excel ark. Vi satt med en bortimot komplett oversikt over senterets aktiviteter fra 2003-2008.

Nr	Parti	Prosjekt	Referansenumm	Land	Prosjekttype	Status	Utbetalin	Dato	Revidert regnskap	Ubenytte
43	AUF	AUF/JYD	1061060	Uganda	Samarbeidsprosjekt	Avsluttet	315 988	09.03.2006	Ja	
44	Therpolit	Therpolitisk Malawiprojekt		Malawi	Samarbeidsprosjekt	Avsluttet	552 195	Aventur	Tilbakebetalt	
45	SV	SV/PFWA	1061080	Palestina	Samarbeidsprosjekt	Avsluttet	322 000	31.03.2006	Ja	
46	Venstre	Venstre	1061081	Tanzania	Forprosjekt	Avsluttet	76 468	31.03.2006	Avsluttet sendt tilbake til DU	
47	Sp	Sp/CCM/CUF/CHADEMA	1060145	Tanzania	Samarbeidsprosjekt	Avsluttet	575 215	30.06.2006	Ja	
48	Høyre	Høyre/DP	1061183	Uganda	Samarbeidsprosjekt	Avsluttet	194 964	22.11.2006	Ja	
49	Høyre	Høyre/Golkar	1061184	Indonesia	Forprosjekt	Avsluttet	139 070	22.11.2006	Ja	
50	DNA	DNA/Fatah	010702	Palestina	Samarbeidsprosjekt	Avsluttet	375 569	03.05.2007	Ja	
51	DNA	DNA/PUK	010701	Irak	Forprosjekt	Avsluttet	91 195	03.05.2007	Prosjektet ble ikke gjennomført. Søknadsmidler med renter	
52	AUF	AUF/Fatah Youth	010703	Palestina	Samarbeidsprosjekt	Avsluttet	320 000	03.05.2007	Ja	
53	Høyre	Høyre/Partido Conservador	030701	Nicaragua	Samarbeidsprosjekt	Avsluttet	244 306	15.03.2007	Ja	
54	Høyre	Høyre/CHADEMA	030702	Tanzania	Samarbeidsprosjekt	Avsluttet	188 784	15.03.2007	Ja	
55	Høyre	Høyre/Golkar	030703	Indonesia	Samarbeidsprosjekt	Avsluttet	199 226	15.03.2007	Ja	
56	Høyre	Høyre/Patriotic Union	030704	Guatemala	Forprosjekt	Avsluttet	139 242	15.03.2007	Ja	
57	KRF	KiF/FORD-Kenya	040701	Kenya	Samarbeidsprosjekt	Avsluttet	336 000	22.03.2007	Ja	
58	KRFK	KiFk/FORD-Kenya Women	040703	Kenya	Samarbeidsprosjekt	Avsluttet	165 000	06.07.2007	Narrativ rapport og regnskap mottatt	
59	SP	Sp/CCM/CUF/CHADEMA	050701	Tanzania	Samarbeidsprosjekt	Avsluttet	499 700	22.03.2007	Ja	
60	Senterun	Senterungdommen/CCM/CL	050702	Tanzania	Samarbeidsprosjekt	Avsluttet	432 419		Ja	
61	Høyre	Høyre/DP	030705	Uganda	Samarbeidsprosjekt	Avsluttet	182 712	30.08.2007	Ja	
62	AUF	AUF/JYD	010704	Uganda	Samarbeidsprosjekt	Avsluttet	586 550	31.05.2007	Ja	Inkludert oppsummeringsrapport.
63	Høyre	Høyre/Podemos	030706	Bolivia	Forprosjekt	Avsluttet	125 005	31.05.2007	Ja	
64	SV	SV/CPN-UML	060703	Nepal	Samarbeidsprosjekt	Operativ	586 836	30.08.2007		
65	Høyre	Høyre/Golkar	030703	Indonesia	Samarbeidsprosjekt	Operativ	47 472	09.08.2007		
66	Sp	Sp/CCM/CUF/CHADEMA	050701	Tanzania	Samarbeidsprosjekt	Operativ	100 000	31.05.2007		
67	SV	SV/FMLN/URNG	060701	El Salvador/Guatemala	Samarbeidsprosjekt	Operativ	64 471	21.06.2007		
68	Frp	Frp/Kasakhstan	020701	Kasakhstan	Forprosjekt	Avsluttet	53 816	31.05.2007	Ja	
69	SV	SV/CPN-UML	060703	Nepal	Samarbeidsprosjekt	Operativ	20 000	06.07.2007		
70	Venstre	Venstre/CUF	070701	Tanzania	Forprosjekt	Avsluttet	70 240	09.10.2007	Ja	
71	Therpolit	Therpolitisk Kenya	200701	Kenya	Forprosjekt	Operativ	2 824	18.09.2007		
72	Venstre	Venstre/ACUF	070801	Tanzania	Samarbeidsprosjekt	Operativ	451 981	14.02.2008		
73	DNA	DNA/Fatah	010802	Palestina	Samarbeidsprosjekt	Operativ	398 563			
74	AUF	AUF/Fatah Youth	010803	Palestina	Samarbeidsprosjekt	Operativ	482 560	31.01.2008		

Ved bruk av Excel kunne vi nå gjøre en rekke operasjoner.

* **Delsammendrag:** Vi brukte funksjonen både for å summere prosjekter og utbetalinger.

* **Partisammendrag/uttrekk:** Basert på delsammendragene laget vi egne oversikter for hvert enkelt parti

Ved gjennomgang av rapportene laget vi også en oversikt over hvem som faktisk hadde vært med på de ulike demokratireisene til partiene. Dette ble en tidvis komplisert jobb siden rapportene var til dels svært mangelfulle

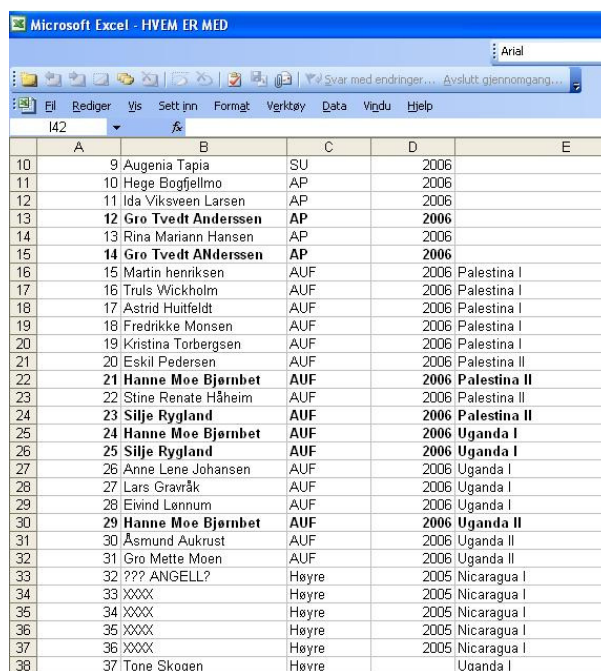
5.4 Jakten på resultatene

Prosjektrapportene til partiene var til tider underholdende lesing. Felles for alle var at politikerne selv mente at nesten alt de hadde tatt i, hadde vært vellykket. En formulering som gikk igjen i rapportene var: "Alle var svært fornøyd med seminaret". Selv om prosjektrapportene var svært mangelfulle, begynte vi nå for første gang å få en delvis dokumentasjon på hva som egentlig hadde foregått på demokratiprojektene til norske partier.

Hvem hadde reist?

Det viste seg at veldig mye av virksomheten handlet om at et stort antall ansatte i partiorganisasjonene hadde reist på lenger opphold i utviklingsland og holdt foredrag. Foredrag om Norge, norske partier, debatt-teknikk osv. Dette sto i grell kontrast til hva vi hadde fått vite om moderne bistandsfaglig arbeid, der det i stor grad søkes å bruke lokale krefter og eksperter. Dette både fordi det er langt mer kostnadseffektivt og at det er svært viktig at utviklingsarbeid og demokratiassistanse knyttes opp til nærkunnskap om samfunn og kultur. Flere av rapportene sendte vi over til bistandsekspertene for å få deres vurderinger.

Vi utarbeidet en oversikt over hvem og hvor mange norske politikere som hadde vært på tur på demokratiserets regning. Videre laget vi en oversikt over reiseretningen: Dersom ugandesere skulle lære om norsk demokrati virket det naturlig at de faktisk kom til Norge. Gjennomgående var imidlertid pengene svidd av på nordmenn som reiste til Uganda, Tanzania osv.

	A	B	C	D	E	
10	9	Augenia Tapia	SU	2006		
11	10	Hege Bogfjellmo	AP	2006		
12	11	Ida Viksveen Larsen	AP	2006		
13	12	Gro Tvedt Andersen	AP	2006		
14	13	Rina Mariann Hansen	AP	2006		
15	14	Gro Tvedt Andersen	AP	2006		
16	15	Martin Henriksen	AUF	2006	Palestina I	
17	16	Truls Wickholm	AUF	2006	Palestina I	
18	17	Astrid Huitfeldt	AUF	2006	Palestina I	
19	18	Fredrikke Monsen	AUF	2006	Palestina I	
20	19	Kristina Torbergsen	AUF	2006	Palestina I	
21	20	Eskil Pedersen	AUF	2006	Palestina II	
22	21	Hanne Moe Bjørnbet	AUF	2006	Palestina II	
23	22	Stine Renate Håheim	AUF	2006	Palestina II	
24	23	Silje Rygland	AUF	2006	Palestina II	
25	24	Hanne Moe Bjørnbet	AUF	2006	Uganda I	
26	25	Silje Rygland	AUF	2006	Uganda I	
27	26	Anne Lene Johansen	AUF	2006	Uganda I	
28	27	Lars Gravråk	AUF	2006	Uganda I	
29	28	Eivind Lønnum	AUF	2006	Uganda I	
30	29	Hanne Moe Bjørnbet	AUF	2006	Uganda II	
31	30	Åsmund Aukrust	AUF	2006	Uganda II	
32	31	Gro Mette Moen	AUF	2006	Uganda II	
33	32	???	ANGELL?	Høyre	2005	Nicaragua I
34	33	XXXX	Høyre	2005	Nicaragua I	
35	34	XXXX	Høyre	2005	Nicaragua I	
36	35	XXXX	Høyre	2005	Nicaragua I	
37	36	XXXX	Høyre	2005	Nicaragua I	
38	37	Tone Skogen	Høyre		Uganda I	

Hva hadde skjedd? Blogger og reisebrev

Innholdet i kursoppleggene viste seg å variere fra parti til parti. Høyre hadde for eksempel spredt seg og holdt ett og samme kursopplegg i en rekke land og verdensdeler. Senterpartiet hadde konsentrert seg om Tanzania.

Prosjektrapportene ga et svært lite komplett bilde av hva som hadde skjedd på partienes demokratireiser.

Etter hvert ble reiseblogger på nettet, artikler i interne partiaviser og reisereferater en viktig kilde til hva som egentlig foregikk på politikernes demokratireiser i utviklingslandene, ofte en helt annen historie enn de offisielle prosjektrapportene.

”Ingen er solbrente enda, noen har lært fra sist gang! På kvelden spiste vi middag på et nabohotell, og kunne nyte utsikten utover det Indiske hav. Det var en svært bra middag, det fantes også mat til kresne trøndere!”.

”Vi bestemte oss for å prøve å komme oss opp for å få med oss fredagsbønna. Vi var litt for treige til det, men vandra rundt i Jerusalem utover ettermiddagen og kvelden. Vi besøkte blandt anna klagemuren. Det er litt spesielt å sjå noko som er så heilagt for andre menneske.”

Prosjektbeskrivelser kontra resultat

Gjennom innsynsbejringene våre fikk vi også innsyn i prosjektbeskrivelsene. Dette var søknadene som styret i senteret hadde lagt til grunn for å bevilge medler. Særlig Høyre så ut til å ha laget en mal som de brukte på samtlige prosjekter.

Problemet med søknadene i våre øyne var at det var umulig å måle i ettertid om prosjektet hadde åpnådd et ønsket resultat.

5.5 Rapporter kontra resultat

Konsulentrapporten om SV og AUFs prosjekter i palestina som lå på NDS sine hjemmesider viste at det var et enormt stort sprik mellom hva selskapene selv opplevde og hva uavhengige granskere kom frem til. Vi bestemte oss for å selv gå i dybden i to land for å forsøke å sjekke de faktiske resultatene var etter prosjektene.

Resultater Uganda

Uganda ble plukket ut fordi det fremsto som merkelig at både Høyre og AUF hadde reist til landet samtidig – på to separate prosjekter – for å drive demokratiarbeid. Dette sto i klar motstrid til reglene og statuttene for senteret. Videre fremgikk det av prosjektrapporten at noe hadde skjedd.

En negativ erfaring er hendelsen i Kabale. Selv om hendelsen har hatt veldig positive ringvirkninger politisk, var det en helt klar negativ erfaring for de som var til stede. Vi ser i ettertid at sikkerhetstiltakene omkring dette seminaret kunne vært gjort bedre, men tror ingen kunne forutse hva som skjedde. Vi holdt dessuten ambassaden informert om vårt program. Vi har tatt konsekvensen av hendelsen i Kabale og vil etter avtale med ambassaden og UYD arrangere neste seminarrunde i Kampala hvor vi er sikre på å unngå slike hendelser.

Lokal støtte

Vi søkte opp en journalist James Akena i Kampala. Journalisten bisto oss gjennom noen uker både med å søke kontakt og å spore opp bilder fra prosjektene. Vi fikk intervju med de to lokale partiene som Høyre og AUF hadde besøkt og fant til vår forskrekkelse ut at dette var det samme partiet – men to ulike fløyer. Vi fikk opplyst at det hadde vært tumulter av ett eller annet slag under ett av besøkene til AUF. Da vi kontaktet ambassaden i Kampala fikk vi opplyst at det fantes dokumentasjon, men at vi måtte henvende oss til UD.

Journal søk og klage

I UD's postjournal kunne vi søke opp dokumenter som vedgikk AUF og Uganda. Det viste seg at flere av dokumentene omhandlet en "hendelse i Kabale" – som var navnet på byen der vi hadde fått opplyst at tumultene fant sted.

Dokumentene ble i første runde unntatt offentlighet

men etter klage fikk vi innsyn i alt. Dokumentene viste hvordan AUF-representantene hadde blitt innsperret i et møterom, der aktivister (Les: Politiske motstandere) hadde truet med å tenne på hele bygget. Dokumentene viste også hvordan politisk ledelse i UD senere hadde overkjørt sin egen forvaltning og refset disse fremfor relativt naive norske ungdomspolitikere.

Dokumenter viser også hvordan norske partier senere skapte ytterligere bråk i Uganda da Høyre valgte å støtte en rivaliserende fløy i det samme partiet som AUF samarbeidet med.

Resultater Tanzania

Vi plukket ut Tanzania fordi nesten alle partiene hadde drevet demokratistøtte i landet. Og igjen – partiene hadde hovedsakelig drevet demokratistøtte hver for seg – ikke sammen. Videre fant vi opplysninger i en av rapportene som vi stusset på: Det virket som om deltakerne fikk betalt for å delta på kursene – såkalt "per diem".

Vanskelig kontakt

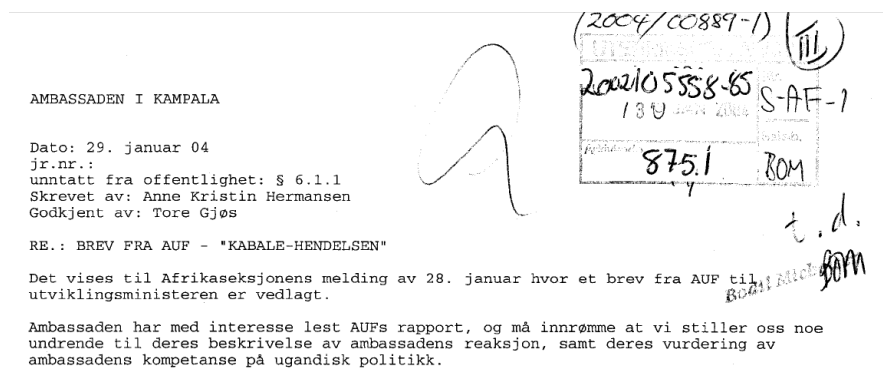
Våre forsøk på å komme i kontakt med mottakerne av demokratistøtten var vanskelig i Tanzania. Når vi først fikk kontakt var budskapet at demokratistøtten var fantastisk – "og at vi bare måtte fortsette å sende penger". Det var vanskelig å formidle at vi faktisk ringte fra en norsk avis.

Vi kontaktet andre bistandsorganisasjoner og leste oss opp på bistand i Tanzania generelt. Det fremsto etter hvert tydelig som at de demokratireisende politikerne hadde støtt på et ganske så normalt problem: Det var vanskelig å få kursdeltakere uten å betale dem for å komme. Etter først å ha betalt litt krevde kursdeltakerne mer og mer.

Vi stusset videre på at det var skrekkelig mange senterpartifolk som reiste til Tanzania. Hvor mange norske politikere trengs egentlig for å lære bort demokrati?

5.5 Kartlegging av tildelingsprosessen

Gjennom vår systematisering av søknader om prosjektmidler, rapporter og UD's tildeling av penger, kom det frem et mistenkelig mønster som vi skulle bruke mye tid på finne ut av. Det virket som om styremedlemmene i NDS gjennomgående selv reiste på demokratiturer. Dette så vi av søknadene, regnskapene og sluttrapportene.

En av de første ekspertmedlemmene, Inge Amundsen, brukte begrepet bukken og havresekken da han omtalte praksisen ved demokratisenteret. Det var slik han opplevde situasjonen i den første fasen i 2005. Hvordan opererte partiene i 2008?

Innsyn og ”avslag”

Vi bestemte oss for å be om innsyn i alle styrereferatene for å se hvordan tildeling faktisk skjedde.

Dette skulle vise seg å være vanskelig. Senteret som ble styrt av de samme som bevilget penger mente også at senteret ikke var omfattet av offentlighetsloven:

”Vel, vi er altså så vidt meg bekjent fortsatt ikke underlagt offentlighetsloven, og jeg formoder at vi ville fått beskjed fra formelt hold dersom det skulle komme endringer i dette.”

Etter innhenting av uttaleser fra eksperter på offentlighetsloven og påtrykk mot Utenriksdepartementet, fikk vi etter hvert ut de fleste av protokollene. Demokratisenteret viste til at de nå praktiserte ”en åpenhetslinje i tråd med offentlighetsloven og dens forskrifter,”

Hatt på hatt

Dokumentene vi fikk ut var oppsiktsvekkende lesning. Gang etter gang fant vi eksempler på at når ett parti søkte om midler, satt samme parti i styret og godkjente tildelingen. Flere ganger handlet det om samme person også. Vi fant et system der eksempelvis høyremannen eller senterpartidama tok på seg ”søkerhatten”, leverte søknaden til styret. Deretter tok samme person på seg ”styremedlemhatten” og var tilstede i styremøtet der søknaden ble godkjent.

Udemokratisk demokratisenter

I tillegg til at partiene tildelte penger til seg selv, kontrollerte partiene seg selv. Ut fra demokratisenterets egne regler visste vi at for at et parti skulle få penger til et nytt prosjekt, måtte forrige prosjekt vært evaluert og kontrollert.

Styreprotokollene viste at samme den samme personene som satt i styret gjerne skrev evalueringen. Deretter var vedkommende til stede når evalueringen ble godkjent.

Som styreleder Christian Angell, Høyre, selv sa det:

- *Dere søker selv og så godkjenner dere selv egne prosjekter?*

- *Nei, vi godkjenner ikke selv. Når det er Høyres søknader som behandles kan jeg ikke stemme på dem.*

- *Går du da ut av styrerommet?*

- *Nei, jeg sitter i rommet for å kunne besvare spørsmål de andre måtte ha til prosjektsøknaden. Men det er de andre som stemmer over den.*

Vi hadde samtaler med to professorer i forvaltningsrett. En av dem skrev:

”Jeg synes det er avhengig av hvordan partiene fremme sine søknader, og om det er konkurranse mellom styremedlemmenes søknader og andre søknader fra samme parti. I så fall kan det fort foreligge en vanlig inhabilitetssituasjon. Da er det ikke tilstrekkelig at det inhabile medlemmet ikke deltar i avstemningen, vedkommende må helt ut.”

De var begge tydelige på at denne prosessen i beste fall var tvilsom og at det norske demokratisenteret brøt grunnleggende spilleregler for et demokrati.

5.6 Kartlegging av pengebruken

Vi begynte med det aller enkleste spørsmålet: Hvor mye penger hadde stortingspolitikere bevilget seg selv?

Svaret var å finne i statsbudsjettet. Det hadde begynt med ”småpenger” – noen få millioner, og stadig økt år for år først til åtte millioner og senere til 10 millioner. Det var festlig å lese diskusjonene fra stortinget der politikerne gikk på talerstolen og argumenterte for en økning av bevilgningene til sitt eget demokratisenteret. Hele systemet fremsto som mer og mer absurd når vi visste hvordan pengene senere ble fordelt mellom partiene.

Totalt hadde partiene bevilget seg over 40 millioner kroner fra 2002 til 2008. Nå var budsjettet for 2009 under behandling.

”Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, foreslår en økt bevilgning på 1 mill. kroner til kap. 160 post 72 til Senter for demokratistøtte.”

Nektet utlevering

Etter at demokratisenteret hadde blitt ”alene hjemme”, at de politiske partiene med velsignelse fra regjeringen hadde ”kastet” ut UD som godkjenningsmyndighet, hadde tallet på prosjekter formelig eksplodert. Partiene trengte mer penger – og den enkleste måten få mer penger på var jo selvsagt å bevilge mer penger. Å kontrollere og etterprøve pengebruken viste seg imidlertid å være vanskelig.

Regnskapene som ble innsendt var gjennomgående mangelfulle og svært lite detaljerte. Da vi ba demokratisenteret om innsyn i bilagene viste det seg at bilagene ikke eksisterte hos senteret – de lå hos partiene. Da vi ba partiene om innsyn i bilagene var svaret nei – ingen partier ville gi oss tilgang. Vi måtte derfor forholde oss til det mangelfulle materialet vi hadde.

I stedet for å kunne lage en komplett oversikt måtte vi basere oss på stikkprøver av de regnskapene som var noenlunde fullstendige.

Fordeling Nord-Sør

Basert på regnskapene tastet vi inn i Excel tallene som viste hvor stor andel som hadde gått til reise og opphold for de norske deltakerne. På den måten fikk vi en indikasjon på hvor pengene forsvant.

	A	B	C	D	E	F	G
1	Parti	Type prosjekt	år	land	Totalt regnskap	Utgifter norske inkl. administrasjon	Andel til Norge
2	SPU	Forprosjekt	2006	Tanzania	95 715	95 715	100
3	SPU	Samarbeidsp	2007	Tanzania	508 416	265 802	52
4	AP	Samarbeidsp	2007	Palestina	241 151	125 367	52
5	FrP	Forprosjekt	2007	Kasakhstan	52 235	52 235	100
6	H	Samarbeidsp	2007	Nicaragua	244 306	208 376	85
7	H	Forprosjekt	2007	Bolivia	125 005	119 433	96

Ikke uventet hadde mesteparten av pengene gått til å fly norske demokratiarbeidere fra Norge til utlandet. En ikke ubetydelig andel penger hadde gått til administrasjon.

Administrasjon

For å administrere et demokratisenter trengs det selvsagt administrasjon. Nær halvparten av alle bevilgningene fra Utenriksdepartementet til demokratisenteret hadde gått med til å drive sekretariatet på 1-2 ansatte. Til vår overraskelse så vi at det var mye mer

D	E	F	G	H	O
Prosjekt	Land	Motpart	Status per 22. mai 2008	Forslag til vedtak 22. mai	Adm av bruk
DNA	Irak	PUK	Avlyst		
DNA	Palestina	Fateh	Mangler revisjon på overførte midler	Tatt til etterretning	
AUF	Fateh ungdom,	Palestina	Regnskap og budsjett samsvarer ikke.	Tatt til etterretning	7,3
AUF	Uganda	UYD	Mangler resultat/erfæringsrapport	Ber om rapport innen 28. mai	9,0
FrP	Kasakhstan	?	OK	Tatt til etterretning	0,0
			Reise, kost og hotell kraftig overskredet. Undersøkt på seminarutgifter. Mangler rapport om effekt og nytte.	Ber om rapport innen 28. mai, eller tilbakeføring av penger.	15,2
Høyre	Nicaragua	PC	Administrasjonskostnader på 18%	Ber om rapport innen 28. mai, eller tilbakeføring av penger.	13,0
Høyre	Tanzania	Chadema	Regnskap følger ikke poster i budsjett. Mangler info om detaljer og oppfølging	Ber om rapport innen 28. mai, eller tilbakeføring av penger.	3,9
Høyre	Indonesia	Golkar	Resioutgifter overskrider budsjett mens seminarutgifter er lavere enn budsjettet	Tatt til etterretning	
Høyre	Guatemala	PU	Stort overforbruk på reise	Ber om rapport. Tatt til etterretning	
Høyre	Uganda	DP	Regnskap følger ikke poster i budsjett. Mangler erfaringsrapport.	Ber om rapport. Tatt til etterretning	15,0

administrasjon enn som så. Hvert eneste prosjekt omfattet en ikke ubetydelig del ”administrasjonsutgifter”. Vi regnet selv ut andelen administrasjon på en rekke av prosjektene. De varierte fra 0 til opp mot 15 prosent. Høyre, som også hadde senterets styreleder, hadde åpenbart hatt mye å administrere.

Dette var i klar motstrid til statuttene, som viste at partiene skulle få lov til å ta inntil 8 prosent for å dekke partienes utgifter til administrasjon.

Et nyttig styrevedtak

Styrepapirene avslørte imidlertid at partiene hadde bevilget seg selv mulighet til å ta inntil 15% i administrasjon. I styret satt partienes internasjonale sekretærer som på denne måten plutselig var i stand til nærmest å finansiere sin egen stilling i partiorganisasjonene.

En gjennomgåelse viste at Høyre i 2007 alene senteret 123.273 kroner i rene administrasjonsutgifter. På det meste utgjorde dette 15,2 prosent av den totale prosjektbevilgningen Høyre hadde fått for å drive demokratiarbeid i utlandet. Resten av pengene hadde gått med til å betale fly og opphold for Høyres representanter.

UD hadde reagert kraftig da det fikk kjennskap til vedtaket. Men styrevedtaket ble stående. Det var jo politikerne og partiene som bestemte. Hvorfor lytte til UD?

Et spesielt mønster

Basert på dokumentasjonen og gjennomgåelse pekte det seg ut et spesielt mønster – som ble særlig tydelig gjennom Høyres demokratiarbeid:

- Christian Angell var styreformann i Demokratisenteret og samtidig internasjonal sjef i Høyres hovedorganisasjon
- Christian Angell var den som skrev søknadene om å få gjennomføre prosjekter
- Christian Angell deltok på alle møtene der søknadene ble godkjent
- Christian Angell deltok selv på de fleste av reisene
- Christian Angell skrev de fleste sluttrapportene
- Christian Angell deltok på sluttevalueringen av prosjektene i styret.

Christian Angell kunne gjennom sitt arbeide i senteret finansiere store deler av sin egen stilling med de administrasjonsutgiftene han selv tok for å gjennomføre demokratiprojektene. Dette var også et mønster som vi så hos de andre partiene. Sikkerhetsventilen med etterkontroll av prosjekter før nye penger skulle utbetales, fungerte ikke da det var det var politikerne som kontrollerte seg selv.

Til for hverandre

Strukturen fremsto oppsatt på en slik måte at alle partiene hadde interesse av at alle prosjektene ble vedtatt. Dersom ett parti kritiserte ett annet partis prosjekt ville det naturlig kunne føre til konflikter i styret.

Alle var i samme båt – og alle var enige om alt.

5.7 Organisasjonen Norsk Senter For Demokratistøtte

De mange dokumentene vi satt på viste imidlertid at ikke alt var rosenrødt. De to personene som jobbet på heltid i senteret hadde hatt en rekke utfordringer:

- Prosjektrapporter uteble
- Tilbakebetaling av ubrukte midler uteble
- Tross gjentatte forsøk greide de aldri å få politikerne med på å gjennomføre fellesprosjekter.

Styrereferatene avslørte at politikerne var rørende samstemte mot sekretariatsledelsen. For 2008 var det satt av 600.000 kroner til et fellesprosjekt i Kenya. Det var åpenbart manglende entusiasme som førte til at prosjektet – som var midt i senterets formålsparagraf – aldri ble noe av.

Vi forsto også at Anja Riiser, som hadde vært leder frem til sommeren 2008 hadde trukket seg på grunn av samarbeidsproblemer med styret.

5.7 De nye ekspertene

Etter at Norsk Senter for Demokratisenter ble omorganisert i 2005 ble det hentet inn tre nye eksperter til styret. Vi forsto tidlig at disse i realiteten knapt hadde spilt noen rolle i arbeidet på senteret. Styreprotokollene viste nemlig at de aldri var til stede. Henrik Syse var med på bare to møter. May Endresen hadde også være mye fraværende. Det hadde også det siste ”profesjonelle” styremedlemmet Vidar Helgesen.

Helgesen leder IDEA – Institute for Democracy and Electoral Assistance – og fremsto som en fyr som hadde peiling på demokratiarbeid. Heller ikke han hadde vært mye til stede på styremøtene, og vi bestemte oss tidlig for at han skulle få en relativt sentral rolle i saken. Han fremsto som et kraftig alibi for hele organisasjonen. Vi planla å konfrontere Helgesen helt mot slutten – men konfrontasjonsintervjuet ble lite konfrontasjon. Helgesen hadde selv tatt grep og varslet bistandsministeren om den uholdbare organiseringen av demokratisenteret noen uker før vi begynte å arbeide med saken. I stedet for sydebukk ble Helgesen en viktig kilde i saken som satte ord på mye av det vi hadde funnet i vår research.

5.8 Konfrontasjonen

Alle partiene var rørende enige om at Norsk Senter for Demokratistøtte hadde vært organisert på en dårlig måte. Men de hadde vært så veldig uenige om hvordan man alternativt skulle organisere senteret.

Det var imidlertid mye vanskeligere å få svar på det opplagte spørsmålet:

- Hvorfor har man ventet i fire år med å forandre noe som alle åpenbart hele tiden har vært enige i fungerer dårlig?

Martin Kolberg prøvde å svare:

”Det går an å stille spørsmålet. Men man var enige om å prøve dette i en periode. Nå skal vi evaluere og da vil vi komme med våre prinsipielle synspunkter rundt denne ordningen.”

6. Kildebruk og kildekritikk

Sakene om senter for demokratistøtte var i hovedsak dokumentdrevet. Gjennom innsynsbegjæringer sikret vi oss tilgang til dokumentasjon som kunne brukes til å beskrive forholdene. Siden dokumentene kom fra UD/demokratisenteret, og var skrevet av de vi omtalte var vi aldri i tvil om autensiteten til dokumentene.

Vi valgte å bruke anonyme kilder for å få en beskrivelse av hvordan embetsverket i UD oppfattet demokratisenteret. Vi anså det som viktig å få frem dette aspektet, og det ville ikke ha latt seg gjøre uten å tilby anonymitet. Vi hadde særlige utfordringer til politikere som kilder, noe som beskrives under avsnittet spesielle erfaringer.

7. Spesielle erfaringer

7.1 Et kortsluttet demokrati

Under arbeidet med denne saken har vi sendt noen tanker til våre journalistkolleger i blant annet Uganda og Tanzania. Dette er land der ytringsfriheten har trange kår.

En av grunnene er fraværet av en sterk opposisjon som kan tale de til enhver tid sittende regjeringer imot – uten å frykte konsekvensene. Det var dette de norske partiene ville gjøre noe med gjennom Senter for Demokratistøtte.

Det paradoksale er at de norske politikerne samtidig bygde en institusjon som kortsluttet demokratiet i Norge.

- De bevilget pengene selv
- De brukte pengene selv
- De kontrollerte pengebruken selv

Da vi begynte å stille spørsmål ved senterets aktiviteter ble partiene kollektivt enige om å holde kjeft. Politikerne som vanligvis ikke har problemer med å kritisere hverandre satt i samme båt og ingen kunne kritisere uten å kritisere seg selv. Og de som faktisk kunne kritisere turde ikke å gjøre det.

Bekymrede bistandsorganisasjoner

De som virkelig kan noe om bistand i Norge er norske bistandsorganisasjoner. Under reserachen vår med saken fant vi det naturlig å kontakte disse. Ikke minst lurte vi på hva de tenkte om at partiene tok 15 prosent for å administrere prosjektene – administrasjonskostnader som bistandsorganisasjonene bare kan drømme om.

Og vi ville be dem gjennomgå rapportene som politikerne hadde skrevet fra sine turer, og be dem gi oss sine tanker om demokratisenteret

Flere, også store organisasjoner, sa rett ut at de ikke turde å kommentere saken.

”UD vet jo hvem som bevilger pengene til oss. Jeg tror ikke vi tjener på dette”.

Det var først etter at saken sto på trykk – og hele absurditeten var beskrevet, at det var mulig å få bistandsorganisasjoner på banen. Men selv da var det ikke enkelt.

Tause byråkrater

Det var også svært vanskelig å få kilder i regjeringsapparatet og UD. Å bidra til en sak som rammet sittende regjering og eventuelt den nye regjeringen, var en lite lystig tanke for mange. I tillegg hadde embetsverket opplevd ved flere anledninger at politisk ledelse i

Utenriksdepartementet hadde beskyttet demokratisenteret for kritikk (ref Uganda), og helt klart valgt partienes side når det hadde oppstått vanskelige situasjoner mellom embetsverk og demokratisenteret.

Politikerne satt med bukten og begge endene. Senteret som skulle arbeide for demokrati i den tredje verden hadde paradoksalt nok kortsluttet det norske demokratiet.

7.2 Sammen mot fienden

Flere ganger i arbeidet med saken, fikk vi mistenkelige like svar uansett hvilket parti vi kontaktet. Slik gikk det for eksempel da vi sendte fire spørsmål på mail til alle partiene.

Fra: Maria Hevzy [mailto:maria.hevzy(at)dna.no]

Til: Trond Sundnes

Emne: SV: Fire spørsmål om siste styremøte - 6. november

Hei,

vi svarer ikke på flere spørsmål nå.

Mvh

María Hevzy

Arbeiderpartiet

Fra: Per Kristian Nielsen [mailto:pni(at)krf.no]

Til: Trond Sundnes

Emne: RE: fire spørsmål om siste styremøte - 6. november

Hei!

Vi svarer ikke på ytterligere spørsmål på det nåværende tidspunkt.

Svarene kom med et par minutters mellomrom. Partiene var altså enige om å ikke snakke. Det var med andre ord umulig å stille spørsmål og få svar fra de som hadde bevilget pengene, de som hadde kontrollert pengene og de som hadde brukt pengene.

Ikke innsyn

Vi ba om innsyn i regningsbilagene for turene. Hvert enkelt parti hadde disse bilagene i eget arkiv. Høyre, SV, KrF og Arbeiderpartiet nektet oss innsyn. Offentlighetsloven gjelder ikke for partiorganisasjoner, og partiene ville ikke at vi skulle se hva pengene konkret har gått til. Det eneste partiet som ville gi oss tilgang var Fremskrittspartiet, som kun hadde gjennomført en eneste reise.

Samordning mot fienden

Det var i slutten av oktober 2008 vi begynte å jobbe med prosjektet. Først publisering var drøye fire måneder senere, i begynnelsen av mars 2009.

Vi opplevde raskt at det var overraskende vanskelig å få informasjon ut av politikerne som satt i senterets styre. I ettertid har vi skjønnet at partiene var raske med å samordne forklaringene sine når vi tok kontakt. Første innsynsbegjæringen sendte vi til UD 1. november 2008. Nå vet vi at allerede en uke senere, på styremøtet i demokratisenteret, ble nevnt at Dagens Næringsliv var på saken, at vi både hadde bedt om dokumenter fra departementet, og stilt spørsmål til embetsverket. Under et møte mellom alle partisekretærene 3. desember ble DNS arbeid med demokratisenteret tatt opp som et eget tema.

Under arbeidet med saken, ville ikke politikerne hjelpe oss, og trakk på skuldrene eller bare bortforklarte det vi konfronterte dem med. Men med en gang vi brettet forholdene ut for offentligheten, ble nedleggelse besluttet.

7.3 Intern motstand

Vi synes tidlig i research-fasen at vi hadde funnet en riktig så god "liv-og-lære" sak. Politikerne hadde åpenbart satt andre krav til seg selv enn til bistandsorganisasjonene. Vi var ikke i tvil om at dette ville bli gode saker på trykk.

Etter å ha researchet saken et par uker møtte vi imidlertid betydelig intern motstand. Til tross for god støtte av våre egne overordnede kom det klare signaler fra avisledelsen på at saken ikke var viktig nok, at det var for lite penger, at det ikke var nok kjente politikere som hadde vært på tur og at vi derfor i beste fall ville få et par saker på trykk. I tillegg sto vi midt oppe i en omfattende finanskriser, og det var klare krav om levering av nyheter. "Dette blir ikke noe oppslag i DN" var beskjeden vi fikk.

Vi var sterkt uenige og varslet avisledelsen om at vi kom til å avslutte prosjektet, og at vi ikke hadde noen motivasjon til å kjøre ut en så liten del av saken. Dette var siste uken i november 2008.

Fra da og frem til slutten av januar jobbet vi i skjul med saken uten at avisledelsen kjente til arbeidet. Vi var fast bestemt på å løse saken – og å få den på trykk i sin fulle bredde.

Da vi i januar kunne presentere våre nye funn, fikk vi klarsignal av featureredaktør Gry Egenes til å skrive en feature.

Oslo 9.januar 2010

Trond Sundnes
Kristian Skard